

Snalaženje u izazovima: dinamika kvir bezbednosti u Zakavkazju i učešće EU

Uvod

U Zakavkazju, kvir bezbednost nudi vrednu perspektivu kako bi se razumela složena veza između geopolitičkih struktura i raznovrsnih kulturnih narativa. Ovaj članak će se baviti kvir solidarnosti, zelenim vizijama bezbednosti Evrope, otpornosti tokom vanrednih situacija i regionalnih ratova kao i ulozi Evropske unije. Cilj mu je da pruži uvid u složenu temu kvir društva u regiji, istražujući šta razlikuje iskustva kvir zajednice u Zakavkazju kada se razgovor o sigurnosti dovede u prvi plan.

Raznovrsni pejzaži: opšti regionalni kontekst

Izazovi sa kojima se susreću LGBTI+ zajednice duboko su ukorenjeni u istorijskom i političkom kontekstu, dugotrajan uticaj sovjetskog perioda i dalje ima značajan uticaj u oblikovanju trenutnih uslova u regionu. Kvirfobične prakse, koje su zasnovane u zakonskim merama boljševičkog i kasnog sovjetskog perioda, i dalje ograničavaju LGBTI+ diskurs u politici i medijama, i time direktno utiču na život članova i članica zajednice. Početak kriminalizacije muških homoseksualnih dela u sovjetskom dobu ne samo da je potisnulo LGBTI+ zajednicu u tajnost, već je i podstakla mržnju koja je prisutna u kasnijem javnom mnjenju (Caucasus Edition, 2018). Zakonska zabrana je ukinuta 2000. godine u Gruziji, 2001. u Azerbejdžanu i 2003. u Jermeniji. (Heinrich Böll Stiftung, 2016). Iako su ove pravne promene bila značajan pomak, stavovi u društvu prema zajednici nisu mnogo napredovali.

Nakon sovjetskog perioda i naknadne dekriminalizacije istopolnih odnosa, Zakavkazje se i dalje bori sa izazovima kada je u pitanju kvir bezbednost. Ova zajednice dele neke slične probleme u sve tri države, Jermeniji, Azerbejdžanu i Gruziji, kao i jedinstvene izazove u svakoj pojedinačnoj zemlji. Trenutno, zajednica se susreće sa direktnim fizičkim, psihološkim nasiljem u obliku svakodnevnih napada i uznemiravanja, što naglašava neprijateljsko okruženje koje je prisutno u regionu i koliko je neophodno razmatranje teme kvir bezbednosti. Sa ovim u vidu, stanje LGBTI+ zajednice u ovom regionu je zabrinjavajuće. Indeks duge od ILGA Evrope je, počevši od 2014. ukazao da Azerbejdžan ima najviše mana u zakonima i politici kada je u pitanju zaštita LGBTI+ individua i zbog toga ga stavlja na dno spiska koji sadrži svih 46 zemalja članica Saveta Evrope (ILGA-Europe, 2023). Isti indeks je stavio Jermeniju na 44. mesto, sa samo 7 posto odbrane prava LGBTI+ zajednice. Iako je najbolja u regiji, Gruzija ima samo 25 posto legalne i političke zaštite za LGBTI+ individue. Ovi brojevi ukazuju na urgentnu potrebu da se radi na temu kvir bezbednosti u Zakavkazju. Vidljivost i glas LGBTI+ zajednice je jači nego pre 10 godina, ali je odnos države i javnosti i dalje skoro isti i ukazuje na sve veću diskriminaciju, nasilje i sve više progona svake godine, gde je učestao govor mržnje i dokumentovani su brojni zločini počinjeni iz mržnje. Na vidljive i suptilne načine ova realnost i dalje oblikuje živote LGBTI+ ljudi, pogotovo trans individua, pogoršava im živote i odvlači ih sve više iz javnosti.

Kvir solidarnost u regionu

Suočeni sa izazovima od strane vlada i javnosti u regionu, kvir solidarnost ima centralnu ulogu u osnaživanju otpornosti i ojačavanju glasova kvir zajednice Zakavkazja. Međutim, dostizanje kvir solidarnosti je i dalje ključan izazov u svakoj državi ponaosob, kao i u celom regionu.

Interno, vlade svake pojedinačne države nude minimalnu podršku kvir pokretima, i specifično u Azerbejdžanu, ova zajednica nije priznata kao zasebna društvena grupa. Naprotiv, državni, državni instituti i masovni mediji zapravo aktivno miniraju zajednicu i aktivno podržavaju i povećavaju vidljivost akcija koje su usmerene protiv nje. Vladini službenici i državni poslanici ponavljaju štetne stereotipe o zajednici i podržavaju zakone i ustaljene politike koje ograničavaju osnovna prava i slobode. Ovi uslovi dovode do situacije gde cela zajednica uglavnom traži podršku od država Zapada, i potom dovodi do stanja gde se iste organizacije takmiče međusobno za ograničena sredstva, a kao ishod ima segregaciju

a ne solidarnost.

Kvir ideologija je nerazvijena u svakoj pojedinačnoj državi, oslikavajući značajan raskorak u društvenim naukama i studijama roda. Ove studije namerno ostaju apolitične i stavljaju značajan pritisak na samorazvitak aktivista dok se bave aktivizmom. Ovo se nekad završi i sukobima, gde se kvir feminističke zajednice suprotstavljaju trans-ekskluzivo radikalno feminističkim zajednicama. Ove ideološke razlike dodatno dele zajednicu.

Zbog opasnosti prilikom rada, potrebe da aktivisti budu vešti u poznavanju engleskog jezika kao i da imaju duboko znanje o socijalnim temama, ovoj oblasti takođe nedostaje ljudi. Ojačavanje međusobnog poverenja sa kolegama postaje neophodno kako bi se osiguralo da su svi na istoj strani i da niko ne radi za vladu. Ovo okruženje je teško za nove aktiviste koji tek razvijaju svoje sposobnosti, pogotovo uzimajući u obzir pitanja mentalnog zdravlja kao i briga o ličnoj sigurnosti koji dovode da iskusni aktivisti napuste zemlju, sve ovo za rezultat ima jednu malu zajednicu ljudi, i to dodatno usporava proces stvaranja kvir solidarnosti. Smanjeni ljudski resursi takođe znače manju sposobnost za organizaciju događaja u cilju izgradnje zajednice, stvarajući negativnu povratnu spregu koja utiče na zajednicu.

Još jedno značajno pitanje u regionu odnosi se na to kako ljudi percipiraju i vrše aktivizam za prava LGBTI+ osoba. Neki usvajaju strategiju niske vidljivosti zbog izuzetne opasnosti, radeći van očiju javnosti kako bi zaštitili bezbednost zajednice i identitete svojih radnika. Drugi zagovaraju pristup aktivizmu koji je glasniji, iako prepoznaju da ovim pristupom mora dosta toga da se žrtvuje, ovakvim aktivizmom teže većoj javnoj vidljivosti, sa ciljem da osiguraju da su kvir individue istaknute. Ove ideološke razlike značajno utiču na napore uložene u stvaranju kvir solidarnosti u regionu.

Među svim ovim izazovima, zajednica se i dalje muči sa uspostavljanjem veza sa drugim aktivistima iz regiona. Kvir solidarnost unutar regiona se sporo razvija zbog nedostatka ljudi i odnosna, pri čemu mnoge organizacije ne smatraju ovu temu značajnim delom svojih agenda. Regionalna saradnja se suočava sa sa raznim preprekama, poput kontinuiranog sukoba između Azerbejdžana i Jermenije, kao i izazovi ograničenog prostora za razvitak kvir nevladinih organizacija u Azerbejdžanu.

Otpornost usred vanrednih situacija: Kvir opstanak

Suočeni sa nepogodnostima regiona i sve manje prostora za solidarnost i kvir aktivizam, tokom vanrednih situacija LGBTI+ zajednice se suočava sa gorim pretnje na njenu bezbednost nego inače. Nedavni oružani sukob, Drugi rat za Nagorno-Karabak rat između Azerbejdžana i Jermenije koji je počeo 21. septembra i trajao do 10. novembra 2020. godine, zajedno sa izazovima globalne pandemije, neravnomerno je uticao na kvir zajednicu u regionu, i time na više načina povećao njenu ranjivost.

Ekonomska diskriminacija predstavlja ozbiljnu prvobitnu prepreku, koja posebno pogađa trans osobe, ovo ostavlja mnoge sa ograničenim opcijama za zapošljavanje u prokvir prostorima, koji su često zaposleni u uslužnim industrijama. Zbog pandemije se povećala finansijska nesigurnost, pošto su brojna mesta primorana na zatvaranje, poput onih u polju masovnog turizma gde je mnogo ljudi iz zajednice bilo zaposleno. Sistemsko nasilje kojem su izložene kvir osobe, zajedno sa ograničenim mehanizmima za podršku i pomoć, doprinelo je lošem stanju mentalnog zdravlja u zajednici, što dodatno pojačava bezbednosne rizike sa kojima se individue suočavaju tokom vanrednih situacija.

Mnogi ljudi iz zajednice su se zbog ovih izazova vratili svojim kućama ili regionima odakle su poreklom, tražeći utočište, nažalost ovo su često konzervativnija okruženja povodom pitanja LGBTI+ osoba. Porodični susreti su bili puni tenzija jer su članovi porodice vršili pritisak vezanih za nezaposlenost, samo izražavanje i veze, stvarajući neprijateljsko okruženje čak i kod kuće.

LGBTI+ zajednica, koja je poznata po formiranju izabranih porodica kao metod preživljavanja, tokom pandemije je izgubila pristup ovoj mreži podrške što je dodatno ojačalo osećaj izolacije i depresije. Finansijski izazovi su dodatno ograničili društvene interakcije smanjenjem pristupa javnog prevoza, ometajući u procesu mogućnosti individua da učestvuju u društvenim aktivnostima i da provode

vremena sa prijateljima.

Izazovi su se nastavili tokom rata, jer je vojna institucija pokazala snažnu kvirfobiju, i vojna služba je bilo neprijateljsko okruženje za zajednicu. Da bi izbegli regrutaciju, članovi su često prolazili kroz ponižavajuće procedure ili, u nekim slučajevima, bivali lažno prijavljivani kao mentalno bolesni i poslani u centre za rehabilitaciju.

Rat je takođe predstavio jedinstvene izazove za LGBTI+ aktiviste, jer se ikakvo zagovaranje mira smatralo neprijateljskim i izlagalo je aktiviste dodatnim opasnostima. Potisnut je diskurs o pravima LGBTI+ osoba i ostao je u senci hitnosti konflikta, što je dovelo do porasta nacionalističke i patriotske retorike. Dodatan porast nacionalizma predstavljao je još jednu pretnju kvir zajednici, pošto su oni često postajali mete ovakvog diskursa.

Zaključno, kvir zajednice se suočavaju sa dodatnim preprekama, pošto mnogima predstavljaju lake mete. Tokom vanrednih situacija moraju da se suoče sa finansijskim nesigurnostima, izazovima mentalnog zdravlja i povećanom ranjivošću. Sve ovo dodatno naglašava hitnu potrebu za mere inkluzije i zaštite kako bi se obezbedila LGBTI+ zajednica u periodima krize.

EU podrška za kvir bezbednost u Zakavkazju

Pitanje bezbednosti kvir osoba u Zakavkazju, kada se poredi sa drugim delovima Evrope ukazuje na značajne razlike, ovo se odražava i u razlikama u nivou posvećenosti prema LGBTI+ pravima među državama koje su članice EU. Dok se određene zemlje EU predstavljaju sebe kao sigurne prostore za zajednicu, druge se suočavaju sa izazovima oko osnovnih kvir prava. Unutar zemalja Istočnog partnerstva - Azerbejdžana, Jermenije i Gruzije – značajno je da je EU uložila trud da unapredi LGBTI+ prava putem određenih inicijativa. Iako među državama članicama EU i dalje nedostaje uniformnost, opšta posvećenost rodnoj ravnopravnosti i pravima kvir osoba pozicionira EU kao jednog od ključnih podrška zajednici. Ova posvećenost se manifestuje kroz EU podršku zemljama Istočnog partnerstva, što uključuje finansijske resurse i jasan pristup LGBTI+ pitanjima. EU-ova zelena vizija promoviše prenošenje pozitivnih praksi i regulativa iz progresivnijih okruženja unutar EU-a prema Zakavkazju, što obezbeđuje sveobuhvatno unapređenje kvir prava.

S obzirom na nedostatak podrške za LGBTI+ aktivizam od strane vlada u Zakavkazju, EU ima značajnu ulogu u održavanju pokreta time što pruža neophodne resurse i mogućnosti za dizanje svesti. EU podrška podstiče regionalnu i međunarodnu saradnju, što dalje osnažuje kvir zajednicu da se angažuje u uticajnom zagovaranju za LGBTI+ prava. Ova podrška nije data isključivo u obliku finansijskih resursa, već se i stvaraju prostori gde može da se izgradi zajednica i međusobno povežu aktivisti. Konferencije poput ILGA okupljanja, ili drugi događaji koje organizuju zajednice unutar EU-a, kao i inicijative ambasada služe kao ključna platforma kako bi kvir aktivisti Zakavkazja mogli da se povežu, podele iskustva i izgrade solidarnost.

Ambasade različitih zemalja EU, organizujući prijeme i okupljanja, doprinose poboljšanju LGBTI+ prava Zakavkazja, pošto ovi događaji pružaju zajednici mogućnosti da iznesu svoje izazove i da prouče mogućnosti za međusobnu podršku. Višeslojna podrška Evropske unije pomaže ne samo u obezbeđivanju resursa, već omogućava i okruženje za saradnju, i time ojačava aktiviste u Zakavkazju da se suoče sa jedinstvenim bezbednosnim problemima s kojima se susreću kvir individue u regionu. U suštini, posvećenost EU-a naglašava među-povezanost kvir sigurnosti, i oslikava ideju da "ako neki od nas nisu sigurni, niko od nas nije siguran", i time naglašava važnost zajedničkih napora u obezbeđivanju LGBTI+ prava širom različitih geopolitičkih uslova.

Zaključak

Kvir zajednica Zakavkazja se suočava s kontinuiranim izazovima na putu kako bi se izborili za inkluzivna i progresivna prava i time obezbedili svoju bezbednost. Ključno za ojačavanje glasa kvir zajednice je prioritizovati kvir solidarnost i izgraditi snažne pokrete. Značajna uloga EU u pružanju podrške već je dovela do ozbiljnih dostignuća. Sa dodatnim naporima i posvećenošću, zajednica ima za cilj da nikoga

ne ostavi iza sebe, i teži da stvori inkluzivnije i sigurnije okruženje za sve.

Nidžat Gulijev

Spisak izvora

1. Caucasus Edition. (2018, February 3). Under the Rainbow Flags: LGBTI Rights in the South Caucasus | Caucasus Edition. (<https://caucasusedition.net/en/under-the-rainbow-flags-lgbti-rights-in-the-south-caucasus/>)
2. “Live as you wish, but make sure other people do not know” | Heinrich Böll Stiftung. (2016, December 8). Heinrich Böll Stiftung. (<https://www.boell.de/en/2016/12/08/situation-lgbti-individuals-soth-caucasus#:~:text=During%20the%20Soviet%20era%2C%20male.and%20in%20Armenia%20%2D%20in%202003.>)
3. ILGA-Europe. (2023, May 11). Rainbow Europe Map and Index 2023 | ILGA-Europe. ILGA-Europe | Safety, equality and freedom for LGBTI people in Europe & Central Asia. (<https://www.ilga-europe.org/report/rainbow-europe-2023/>)